

mind a két tagozatot végezi, mert ilyen növendék is van mindig, annak 34 heti órája van az V. és VI. osztályban.

Ezekben rámutatván azokra a szembeszökő fontos különbségekre, a melyek a magyar és a hollandus gymnasiumok között vannak, visszatérhetünk oda, a honnan kiindultunk s vizsgáljuk tovább a hollandus gymnasiumot és annak dolgait.

Fentebb már szólottam úgy az első osztályba való felvételtől, a melyet követendő például állítottam a mi középiskoláink elé, valamint a magasabb osztályba való promotióról is. Most lássuk az érettségi vizsgálatot.

(Befejező közlemény következik.)

NAGY ZSIGMOND.

IRODALOM.

Pedagógiai programmértekezések az 1902/3. évi Értesítőben.

Régi és helyes szokás, hogy a középiskolai értesítők első lapjait valamely értekezés foglalja el. Az Értesítő célja az, hogy egységes képét nyújtsa az évi munkának, beszámoljon e munkásság eredményeiről, s a tanulóknak, szülőknek, az iskola iránt érdeklődő köröknek van szánva. A bennök megjelenő értekezések ugyanezen célt szolgálják: a tanulókhöz, szülőkhöz vagy a társadalomhoz szólnak, az uralkodó szempont a tanulók, illetőleg az iskola érdeke. Nem helyes tehát az oly értekezések közlését, melyek tisztán tudományos célt szolgálnak, valamint kárhoztatjuk azokat, melyek megelékezve az iskola magas feladatáról, nem nyújtanak semmi tanulságot, hanem csak frázisokat, tartalom nélküli, felületes elmeszéléseket. Minden iskolának büszkesége legyen az Értesítőjében megjelent dolgozat, s inkább ne legyen semmi, mint valami üres fércelmény.

Jól tudom, hogy ennek oka főleg abban rejlik, hogy e fáradtságos munkáért, — legalább az állami intézeteknél, — semmi honorárium nem jár. Hogy tehát az értekezések színvonala emelkedjék, felvetem azt az eszmét, nem lehetne-e az iskolai átalányba erre a célra bizonyos összeget pl. 50—100 koronát, felvenni.*

Nem hiányoznak azonban oly dolgozatok sem, melyek igazán gondtal és tudással vannak megírva, a többség azonban gyenge alkalmi alkotás.

Ezek után röviden beszámolunk azon értekezésekről, melyek tisztán pedagógiai érdekűek.

* Megjegyzem, hogy a szent Benedek-rend gimnáziumaiban az értekezést író tanár 100 korona honoráriumot kap.

1. *Dr. Körösi György*: Társadalom és iskola. — Deési m. kir. áll. főgimn. 3—13. l. — A szerző az iskola és társadalom teljes harmoniáját sürgeti, sokallja a gimnáziumokat (166 gimnázium és 33 reáliskola) inkább polgáriskolákat óhajt. (Van 118 polgári és 38 kereskedelmi). A dolgozat elég gonddal készült, de semmi új nem szerepel benne.

2. *Felsmann József*: A szülők közreműködése a középiskolai nevelésben. — Budapest, VIII., közs. reálisk. 3—14. l. — Gazdag tapasztalattal, dicséretes sokoldalúsággal mondja el a szülők kötelességeit, mennyiben segíthetik elő az iskola munkáját a testi, értelmi és erkölcsi nevelésben.

3. *Család és az iskola.* — Nagybecskerek kegy. r. főgimn. — «Társadalmunk a hibás; mert nemcsak hogy nem teljesíti kötelességét a nevelés szent ügyében, hanem mintha egyenesen ellene dolgoznék szívvel-lélekkel, egész valójával, mikor mindent az iskolára igyekszik tolni». Ez ítélet merészsége és a benne foglalt vád igazságtalansága, egyoldalúsága legjobban jellemzi e cikket, melynek írója jónak látta nevét ki nem írni.

4. *Czeizel János*: Levél egy tanítványom apjához. — Lőcsei kir. k. főgimn. — Bármely szülő többet okulhat belőle, mint valamely száraz fejtegetésből.

5. *Dr. Simon Gyula*: Gimnázium és család. Szilágy-Somlyói minorita gimn. 3—39. l. — Alapos, gondos dolgozat, látszik, hogy szerzője több művet olvasott és magának is helyes tapasztalatai vannak. A gimnázium célja szerinte nem lehet az általános műveltség, hanem «vallás-erkölcsi nevelés alapján álló oktatás által a jellemnek erkölcsös és nemes kialakítása» (6. l.). — Óhajtja a «szülői értekezletek» meghonosítását a vidéken is.

6. *Dr. Piukovich Sándor*: Nevelési elvek. — Ujvidéki kir. k. főgimn. 6—16. l. — Egyetlen érdeme, hogy Pázmányt, Zrinyit, Faludt citálja.

7. *Szenczy Győző*: Jellemfejlesztés. — Székesfehérvári ciszt. r. főgimn. 20—27. l. A szerző sem a jellem lélektanában, sem a jellem fejlesztésének pedagógiájában nem nagyon otthonos.

8. *Ferencz Miklós*: Nemzeti nevelés a középiskolában. — Újverbácsi közs. algimn. 3—9. l. — Mindenesetre helyes dolog a középiskolai nevelés nemzeti oldalára terelni a figyelmet, de Ferencz sem az új *Utasítások* és *Tanterv* ide vágó újításait nem dolgozza ki, sem a nemzeti nevelés lényegét nem tudja eltalálni. Különben is oly nemzetiségi vidéken, mint Újverbász, nem annyira a kozmopolitizmus, mint az egyes nemzetiségi törekvések ellen kell síkra szállani.

9. *Csallóközi Jenő*: A középiskola belső életéből. — Miskolci

kir. k. gimn. 3—32. l. — Egyike a legjobb értekezéseknek. Az iskola életéből vett komoly megfigyelések, pozitív adatok, megfelelő irodalmi tájékozottság tűntetik ki íróját. I. Az iskolai tanítás célját az erkölcsös jellem kialakításában jelöli meg. II. A szülői ház és az iskola. c. fejezetben szükségesnek tartja, «hogy a Pedagógia Társaságnak tagjai is nem csupán pedagógusok, hanem mindenféle hivatáshoz tartozó művelt férfiak és nők lennének. Csak így volna remélhető, hogy létrejönne az ú. n. tanügyi közvélemény». Barátja a szülői konferenciáknak is. III. Szól az iskola munkájáról, az osztályozásról, az otthoni munkáról, bemutatja saját módszerét a latin tanításban s itt nagyon finom megfigyelésről tesz tanúságot. Végül szól a szülők kötelességeiről.

10. *Orbán Károly*: A szeretet az oktatásban és a nevelésben. — Zentai közs. főgimn. 7—28. l. — Nagyon sikerült fejtegetés, teljesen megfelel céljának, mind a tanárok, mind a szülők és növendékek okulhatnak belőle.

11. *Hortobágyi Zs.*: A nevelésről általában, s különösen az erkölcsi nevelésről. — Pancsovai áll. főgimn. 3—19. l. — Hortobágyi az erkölcsi nevelésben a természetes fegyelmezés hívének vallja magát, «a szülőknek, mint a természet szolgái s magyarázójának kötelességek arra ügyelni, hogy gyermekeik saját tetteiknek természetes visszahatását, mindenkor tapasztalják, anélkül, hogy a természetes következmény helyett mesterséges büntetéseket alkalmaznának».

12. *Striegl F. József*: Tanítás és akaratfejlesztés. — Fogarasi áll. főgimn. 3—19. l. — Tele van téves állításokkal, ellenmondásokkal, a gondolatmenetben semmi rend, előadása éppen azért zavart, kuszált. A didaktikát és pedagógiát két teljesen különálló tudománynak tartja, «a család és iskola összehangzó pedagógiai együttműködése emberileg csaknem lehetetlen», — szerinte — mert «mindegyik más-más, legtöbbször homlokegyenest ellenkező feladat megoldására vállalkozik». «A család pedagógiai munkásságában a végeél az egyéni jóllét», «az iskola magasabb, ideálisabb (?) pedagógiája» a «közjóllétet tartja szem előtt». Így megy ez 16 oldalon keresztül.

13. *Tankó Béla*: A jellem és keresztyén vonásai. — Szászvárosi ev. ref. Kún-kollegium 3—13. l. — Tankó Béla e beköszöntő értekezésének olvasása nagy lelki gyönyörűséget okozott. Nem hiába citálja Emerson, Carlyle-t, nála e nevek nem üres cífraságok, hanem alaposan elmerülve e nagyságok gondolataiba mély filozófiával, az eszmék súlyától nehéz stílusban, de élvezetes formában állapítja meg az egyéniség erkölcsi jelentését és Schneller után az iskola céljának az *ethizált* egyéniség nevelését tűzi ki. Kár, hogy szaklapokban nem találkoztunk még ez érdekes szerző nevével.

14. *Zayzon János*: A keresztyén vallásos világnézet, mint nevelésünk érdeke. — Nagyenyedi ev. ref. Bethlen-kollegium. 7—41. l. — Derék dolgozat tele lelkesedéssel és mély vallásos meggyőződéssel, helyesen állapítja meg a vallásosság lényegét, a viszonyát a neveléshez.

15. *Dr. Bartha György*: Vallásosság a családban. — Szegedi piarista főgimn. 3—50. l. — Nagystilú, alapos értekezés, szól a nevelésről általában, a vallásos nevelés mibenlétéről, szükségességéről, a családi élet rendeltetéséről, vallásos kötelmeiről, bemutatja a vallás nélküli család romboló hatását a gyermekre, szól a vallásos nevelés eszközeiről, akadályairól.

16. *Dr. Feles Adolf*: Iskolabetegségekről. — Zombori áll. főgimn. 3—28. l. — Nagyon érdekes dolgozat, mert Feles mint iskolaorvos szakészerű tudással foglalja össze az előfordulható betegségeket, melyeknek az iskola az oka. Szól az iskolai levegő tisztántartásáról, a szellőztetésről, világításról, a tanulóifjúság közellátóságáról. Nyolc év alatt megvizsgált 2672 tanuló közül 305 volt közellátó. Szól az iskolai fertőzésről, a trachoma terjedéséről, testgyakorlatról, tornajátékokról.

17. *Kunfalvi Rezső*: Középiszkolai oktatás az Egyesült-Államokban. 3—55. l. — Bő, statisztikai alapon készült ismertetése az Unio középiszkoláinak, ezek külső szervezetének. Kár, hogy az iskolák belső életét is nem mutatta be. *Bihari Ferenc.*

Lederer Ábrahám. Iskolai kirándulás a csillagos égbe. (Négy kis térképpel.) Budapest, 1903. Lampel R. (Wodianer F. és fiai) könyvkiadó cég bizománya.

Lederer Ábrahám veterán pædagogusunk a most megjelent «Iskolai kirándulás a csillagos égbe» c. igen érdekes füzettel gazdagította pædagogiai irodalmunkat. Érdemes szerzőnk a könyv bevezetésében elmondja a könyv létrejöttének történetét, t. i. a Klotild-szeretetházzal összeköttetésben álló szeretetházi nevelőjelöltek számára tartott előadások összefoglalóját tartalmazza a szóban lévő füzet.

A művecske két első fejezetében egyrészt a csillagászat célját és hasznát tárgyalja, többi között hangsúlyozván, hogy a csillagos ég gyakori megtekintése által szoktatjuk a tanulókat figyelemre», gyakoroljuk ezeknek tér-, idő- és színérzékét, gondolkodási és következtetési tehetségeiket és ébresztjük benne a természet és igazság iránti szeretetet». A könyv harmadik fejezetében a csillagos eget mutatja be; bővebben tárgyalja itt a tető és talppontot, az északi és déli világítást, a látó- és szemhatárt, az egyenlítőt, a délkört, az állatövöt, az ekliptikát és a tejútat, az utóbbinál ama mondákat adja elő, melyek a régi népeknél érvényben voltak. Szerzőnknek a csillagászat taní-